או דלמא בכל סעודה וסעודה אם תימצי לומר א בסעודה ראשונה קודם אכילה או לאחר אכילה קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא לאחר אכילה מאי קודם שתיה או ב לאחר שתיה (א) א) וקודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי לאחר שתיה מאי קשור או מותר ג מותר ודאי מעלי ליה קשור מאי לבדו או עם חבירו ד עם חבירו ודאי מעלי ליה לבדו מאי בעיר ב) ובשדה ה בשדה ודאי מעלי ליה בעיר מאי בעי רב אשי אם תימצי לומר בשדה גינה הסמוכה לעיר מאי יתיקו: ר"ח בן אנטיגנוס אומר [וכו']: אמר רב נחמן בר יצחק ו ובלבד שיהו משולשים בעי מיניה פנחס אחוה דמר שמואל משמואל ח אכל ולא איתסי למפרע הוי מומא או מיכן ולהבא הוי מומא למאי נ"מ למימעל בפדיונו אי אמרת למפרע הוי מומא מעיל ואי מיכן ולהבא הוי מומא לא מעיל מאי קרי שמואל עליה ¹ פסחים בזזו ג) (בוז) **מתני'** ט חוטמו שניקב ושנפגם ושנסדק ג) שפתו שניקבה שנפגמה שנסדקה: **גמ'** ת"ר ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ הרי זה מום מבפנים אינו מום: שפתו שניקבה ושנפגמה ושנסדקה: אמר רב פפא תורא ברא דשיפתיה: **מתני'** ד) י חוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו ה) הפנימים שנעקרו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אין בודקין מן (ב) התיומת ולפנים ואף לא את התיומת: **גמ'** ת"ר ו) התיומת איזהו תיומת מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים רבי יהושע בן ז) קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצונות בלבד רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר מאי קאמר ותו רבי יהושע בן קפוצאי היינו תנא קמא חסורי מיחסרא והכי קתני איזהו הפנימית מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים בד"א שנפגמו ושנגממו אבל נעקרו שוחטין ר' יהושע בן קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצונות אבל פנימיות שנעקרו מישחט ח) עלייהו לא שחטינן אבל אפסולי מיפסל ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר ואפי' איפסולי לא איפסיל בעי רב אחדבוי בר אמי יש מחוסר אבר מבפנים או אין מחוסר אבר מבפנים למאי אי לבכור ² פסח או עור כתיב אי לקדשים ³ עורת או שבור כתיב לאישחוטי ולאיפרוקי לא איבעיא ו) לן כי מיבעיא לן לאיפסולי מאי ⁴ תמים יהיה לרצון אמר רחמנא תמים אין חסרון לא ז) או דלמא כ תמים יהיה לרבות כל מום לא יהיה בו מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי ת"ש ⁵ ואת שתי הכליות ל ולא בעל כוליא אחת ולא בעל שלש כוליות ותניא אידך יסירנה לרבות בעל כוליא אחת סברוה דכ"ע אין בריה באחת (ג) ח) דהא מיחסר חסר לימא בהא קמיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון ומר סבר י) חסרון מבפנים לא שמיה חסרון אמר רב חייא בר יוסף דכ"ע יש בריה באחת ל) וחסרון מבפנים שמיה חסרון ולא קשיא כאן כשנבראה בשתים וחסרו כאן כשנבראה באחת מעיקרא והא דומיא דשלש קתני מה שלש מעיקרא אף אחת מעיקרא אלא הכא ביש בריה ט) מעיקרא קמיפלגי מר סבר יש בריה באחת ומר סבר אין בריה באחת ור' יוחנן אמר דכולי עלמא אין בריה באחת וחסרון מבפנים שמיה חסרון ולא קשיא כאן שחסרה קודם שחיטה כאן שחסרה לאחר שחיטה קודם קבלה מי שרי
והא"ר

או דלמא כו' אם תימצי לומר בסעודה ראשונה כו'. דאי אמרת בכל סעודה תו לא מיבעי מידי דודאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה דהא בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומוכלינן ליה אבל אם תימצי לומר דלא יהבינן ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום מיבעי לן: **קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא.** כדרך סם שכל אדם שותה סם לרפואה קודם אכילה: **לאחר אכילה מאי.** מי הויא בדיקה נהכי או לא: ה"ג קודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי. שדרך בהמה י) לאכול שעורים קודם שתיה: **מותר ודאי מעלי ליה.** דניחא ליה עלמא: **עם חבירו.** נייח ליה בלוותא ומהניא ליה אכילה: **בשדה.** ניחא ליה באוירא: **גינה הסמוכה לעיר.** יא) הויא כשדה או לא: **שיהו משולשים.** לג' חלקים שאם ירצהו היום יבדקנו מכאן ליום כ"ו ותאי והדר ליום ששה ועשרים ותאי והדר ליום כ"ו דליהוו שמונים לפי שבשלש זמנים הללו דרך אותו המום לעבור ואינו נראה והוי ליה מום עובר: **למימעל בפדיונו.** לאו מבכור בעי דלא שייכא ביה פדיון אלא בשאר מוקדשין שעיניהם מנטפות והפרים מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ בדקו וקודם שתכלה זמן יב) בדיקתו שלש חדשים נהנה מן הפדיון: **אי אמרת למפרע הוי מומא.** אישתכח דחילולו הוי חילול ופדיונו קדוש ומבילין ז) קרבן מעילה: **קרי שמואל עליה.** האי קרא פסחים בזזו בז להוי לדבר שאין הדעת סובלת שיהו חגרים בוזזים ביזות כלומר אתה אינך מחודד ושאלת שאילה כזו שאיני יודע תשובה: **מתני' שפתו.** שפה: **גמ' מבחוץ.** שהנקב נראה (ד) שנקבו מחיצות החיצונות של חוטם: **מבפנים.** שניקבה מחיצה החולקת את החוטם: **אינו מום.** שבמקום סתר הוא: **תורא ברא דשיפתיה.** שורה חיצונה של שפה כלומר חודה של שפה ולא רחבה: **מתני' מתאימות.** שיניים גדולות שקורין מיינשליר"ש שאחת נראית כשתים: **ואף לא את המתאימות.** שאם נעקרו החוטין כנגדן לא הוי מום: **גמ' איזו התיומת** ה). כולה מפרש לקמן: **ותיומת עצמה כלפנים.** ואין שוחטין עליה: **החיצונות.** שבאמצע הפה: **אין משגיחין.** דאפי' מן מזבח לא נפסל: **מאי קאמר.** דקאמר איזו תיומת מן התיומת ולפנים: **ה"ק איזו היא הפנימים.** דאמרי' עלה במתני' נעקרו הוי מום נפגמו או שנגממו לא הוי מום: **אבל איפסולי מיפסל.** מע"ג המזבח ויתמין שיפול בו מום אחר וישחטנו: **פסח ועור כתיב.** דמשמע בגלוי אין בסתר לא: **לאישתחוטי** ו). בכור על חסרון שבפנים: **ולאפרוקי.** קדשים לא מיבעיא לי דלא חשיב מומא כולי האי: **לרצון.** מזבח: **ואת שתי הכליות.** בקרבנות כתיב (כליות): **יסירנה.** משמע כוליא אחת יסירנה ויקטירנה: **אין בריה באחת.** אין יג) בריה נבראת בכוליא אחת והא שאין בה אלא אחת מיחסר חסר: **הא.** דפסילי כשנבראת בשתים וחסרו יד) דחזינן דמקומו ניכר והא בריית דמכשרת כגון דנבראת באחת דליכא חסרון: **מר דפסיל סבר אין בריה באחת.** והאי ודאי חסר. ואיסתפקא ליה למורי אמאי לא מקשי ליה נמי דומיא דשלש קתני ולדידי לא קשיא מידי דכי קס"ד דכולי עלמא יש בריה באחת הוה מקשינן הואיל ויש בריה באחת והוא נמי תנייה בהדי שלש ודאי בנבראת באחת נמי פסול וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול דלא מום בגלוי הוא וחסרון לא הוי בפנים ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה באחת והא מיחסר חסר ובעל כורתיה לאו דומיא דשלש היא דהא אין בריה באחת וכי תימא נוקים אליביה דיש בריה באחת אם כן אמאי פסול: **חסרה קודם שחיטה.** פסלה:
הגורס

שיהו משולשין. בתחלת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים וכענין זה יש לפרש בפ' הקורא את המגילה (מגילה יט. ושם) גבי מגילה דאמר שאם הטיל בה ג' חוטין גידין כשרה דקאמר ובלבד שיהו משולשין פירוש בתחלת הדף ובאמצעו ובסופו ושם פירש"י שיהיה מלאה הדף עד הגיד כמגיד לחבירו בין מלמעלה בין מלמטה והביא דמכות (דף ט:) ודאי הוי כענין זה גבי ערי מקלט ושלשת שיהו משולשות שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון ולא אמרינן שיהו ברוחב ארץ ישראל ובסופה ובאמצעיתה ובכאן פירש"י שיהו משולשים לשלשה חלקים שאם ירצהו היום יבדקנו מכאן ליום כ"ו ואי והדר ליום כ"ו כו' דהוא יום שמונים ודומה שפירש כן לפרש שיטה דמכות (שם) ומיהו לא לגמרי הוי כי ההיא טו) שהיה לו לפרש שיבדוק לסוף עשרים ולסוף ארבעים ולסוף ששים שישאר מן השמונים עשרים לאחר בדיקה אחרונה כמו שיש עשרים קודם בדיקה ראשונה ולא יתכן לפרש טז) כן כלל אלא כמו שפרשתי מתחלה כדמשמע בפ' הערל (יבמות דף פ.) גבי סריס חמה דמפרש כל שלא ראה שעה יז) בכשרותו ופריך ולימום שמא הבריא בינתים ומשני כיון דתחלתו וסופו לקוי לא חיישינן יח) משמע דג' פעמים היינו תחלתה וסופה ואמצעה ונראה דכפרים המשולשים כגלגל מעברין (עירובין דף נו.) לא הוי לא כי האי ולא כי ההיא דמכות יט):
והאמר

עין משפט נר מצוה

כה א ב ג ד ה ו מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה יד:
כו ז מיי' שם הל' [יג] טו:
כז ח מיי' שם הלכה טז והכל ספק:
כח ט מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל' ו:
כט י מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ג סמג עשין ריח (טור יו"ד סי' שט):
ל כ ל מיי' שם הלכה יא:

◆

שיטה מקובצת

א) שתיה קודם שתיה: ב) והפנימיות שנעקרו: ג) ת"ר איזהו התיומת: ד) בן קפוסאי הכצ"ל לקמן: ה) מישחט לא שחטינן עלייהו אבל: ו) לי כי מבעיא לי: ז) לא אפי' מבפנים או: ח) באחת והא מיחסר: ט) בריה באחת תיבת מעיקרא נמחק: י) בהמה טהורה לאכול: יא) לעיר אי הויא: יב) בדיקתן שלש: יג) אין בהמה נבראת תי' בריה נמחק: יד) דחזינן לה דמקומו: טו) ההיא א"כ שהיה: טז) כן כלל פ"א כאן: יז) שעה אחת בכשרותו: יח) חיישינן ופריך מהא דר' חנינא בן אנטיגנוס ומשני לחוד אבר חיישי' לכוליה גופא לא חיישינן: יט) דמכות והרוצח לאפוקי נשיה במגילה מידי ספיקא יתפור בגידין בראשה ובאמצעה ובסוף רביע העליון ובסוף רביע התחתון:

◆

רבינו גרשום (המשך)

הוי פדוי והנהנה מן הפדיון מעל: ואי אמרת מיכן ולהבא הוי מומא ולא קודם לא תפיס פדיון דאכתי הוי תם והנהנה מן הפדיון לא מעל: קרי (עליה) שמואל עליה. דרב פינחס: פסחים בזזו בז. כלומר אע"ג דלא הייתה חכמתו שקולה כלום כנגד חכמת שמואל שאלו דבר שלא ידע להשיבו: א) אין בודקין מן המתאימות ולפנים. היינו שיניים הגדולים שעומדין לסוף הלחיים ששם אינו נראה המום אפי' נעקרו לא ע"י אכילה ולא ע"י פעייה ולהכי קרי להו מתאימות שיש לכל אחד ב' עיקרין. אף לא מן המתאימות עצמן שנעקרו לא הוי מום מבחוץ: בסוף החוטם הרי זה מום ששם נראה מבפנים בעומק החוטם אינו מום שאינו נראה: תורא ברא דשיפתיה. עור החיצון: מאי קאמר. ר' חנינא אין משגיחין כו': אפסולי מיפסל. להקרבה: יש מחוסר אבר מבפנים למיהוי מום כגון אם הוא חסר כוליא או טחול ע"י כריתה או ע"י סם: פסח או עור כתיב דבר שבגלוי ולא שבסתר. וכן נמי עורת או שבור בגלוי. לאישחוטי או לאיפרוקי לא מיבעיא לן דלא עבדינן אלא על מום שבגלוי: מה מומא מאבראי. כדכתיב עורת או שבור היינו מום והוי מאבראי: ולא בעל כוליא אחת שנברא באחת: סברוה דכולי עלמא אין בריה באחת. אין דרכה להיבראות באחת [והא] דממעט ולא בעל כוליא אחת שהיו לו שתים וניטלה אחת: קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אמר רב חייא כו'. ולא קשיא. הא דקתני ולא בעל כוליא אחת כגון שנבראת בשתים וחסרה אחת: מה שלש מעיקרא שכן נבראת אף אחת מעיקרא שכך נבראת באחת והיכי אמרת דהא דתני ולא בעל כוליא כגון שנבראת בשתים וחסרה: חסרה קודם שחיטה אסירה לאחר שחיטה שריא:

מסורת הש"ס

א) נ"ל או בשדה, ב) [כן], ג) [שפתו כ"ה במשנה שבמשניות וברמב"ם], ד) [מגילה ט.], ה) נ"ל תמים יהיה לרצון כל מום כו' נ"ק, ו) [חולין מו: מח:], ז) נ"ל ומבילה, ח) תיומת נ"ק, ט) נ"ל לאישתחוטי, י) [דפסיל כשנבראת וחסרה יבכ"ן],

◆

תורה אור השלם

1. נִטְּשׁוּ חֲבָלָיִךְ בַּל יְחַזְּקוּ כֵן תָּרְנָם בַּל פָּרְשׂוּ נֵס אָז חֻלַּק עַד שָׁלָל מַרְבֶּה פִּסְחִים בָּזְזוּ בַז: ישעיהו לג כג
2. וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַייָ אֱלֹהֶיךָ: דברים טו כא
3. עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַייָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַייָ: ויקרא כב כב
4. וְאִישׁ כִּי יַקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לַייָ לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ: ויקרא כב כא
5. וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: ויקרא ז ד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' או לאחר שתיה קודם כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) שם במשנה אין בודקין מן המתאימות ולפנים ואף לא את המתאימות: (ג) גמ' והא מיחסר חסר: (ד) רש"י ד"ה מבחוץ שהנקב נראה מבחוץ שניקבו:

◆

לעזי רש"י

מיינשליר"ש [מישליר"ש]. שיניים טוחנות.

◆

מוסף רש"י

חוטין. כמו דפיני שקורין ינליצ"ה, החיצונות. אותם שלפנים כנגד חוטמו (לעיל לה.) שבאמצע הפה (לעיל לט.). שנפגמו. שחסרו מעט (שם). ושנגממו. שנחתכו בסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כמין סדק (שם) שנחתכו גרסכן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום, הרי מום הואיל ונראו אותן חוטין (לעיל לה.). הפנימיים. שבשיניים הגדולות קטועים כגון, שקורין מישילירי"ש. שנעקרו. לגמרי, הוי מום, כדמפרש והואיל הואיל וכי פעי תימהו, אבל פגימה או גימום אינו ניכר, שהרי מגולות בפה (שם).

◆

רבינו גרשום

מעלי כסמא. שכן דרך כל סם וכל משקה מועיל יותר קודם אכילה מלאחר אכילה: מעלי ליה כשעורים. שהשעורין יפין לבהמה יותר לאכול קודם שתיה מלאחר שתיה: לאחר שתיה מאי. מי מעלי ליה האי לח ויבש מידי לאחר שתיה אי לא: קשור או מותר. כלומר כשמאכילו לח ויבש צריך שיהיהו הבכור לפי שיותר הוא אוכל בשמחה כשהוא מותר: גינה הסמוכה לעיר. ומאכילו שם מי מהנה לו אויר הגינה כאויר השדה: ובלבד שיהו משולשין. כלומר לסוף כ"ו וכ"ו וכ"ו: אכל. לח ויבש בני תרשים ולא איתסי למפרע הוי מומא משעה שהתחיל לו: למימעל בפדיונו. אם פדהו בתוך הזמן קודם השלמת ג' חדשים: אי אמרת למפרע הוי מומא.

א) למאי דעינו היה פשוט הת"ר ניקבו חוטמין אחר המשנה החוטין החיצונות ולפיכך מפרש בתחלה להא דאין בודקין מן המתאימות.